

Portré

PERLAKI RÓZSA NÉNI

CSIZMADIA GERTRÚD

Mára már tele van a város olyan tanítókkal, akik a kezem alatt nőttek pedagógussá. Minden tanítványomról őrök feljegyzéseket. (...) Egy rádióinterjúban a minap megkérdeztek tőlem, hogy hogyan lehet az, hogy én soha nem kiabáltam a gyerekekkel. Úgy megdöbbsentem, hogy alig bírtam válaszolni. Miért kiabáltam volna?

Győr legforgalmasabb helyén, a városközpontban van a tanár házaspár kényelmesen berendezett polgári lakása.

Az ötödik emeletre már csak szűrve érzékelik az utca monoton lármája. Rózsa néni úgy fogad, mintha régi ismerősök lennének, s a beszélgetésünk alatt lassan-lassan én is tanítványává leszek, hiszen lehetetlen nem tanulni tőle, olyan bőven ontja kincseit, a bölcsességét. Azt hiszem, ő jó példa arra, hogy egy tanár mindig, minden körülmények között tanár marad, s csak rajtunk múlik, hogy képesek vagyunk-e tanítványnyá válni mellettük.

Honnan indult el, Rózsa néni?

Egy kis faluban, Magyarakeresztúron születtem, aztán Sopronba kerültem gimnáziumba. Egyrészt azért, mert a bátyám már oda járt, másrészt azért, mert vézna kislány voltam, édesanyám nem mert beadni kollégiumba. És mivel édesanyám barátnöje is ott lakott, én náluk laktam a Lővérekben. Amikor elkezdtük az iskolát, még magyar királyi intézmény volt, mire befejeztük, már magyar állami iskola lett belőle. Akkoriban még egyenruhában jártunk, és még őröm azt a kítűzöt, amit a kalapunkon kellett viselnünk. Jó nagy – mutatja kézbe simítva a régi relikviát –, már messziről lehetett látni. Itt van az érettségi befizetési számlám is, egymillió-százhuszezer millpengőről szól. Láttak már ilyen drága érettségit? Gimnázium után aztán különbözeti vizsgával mehettünk a tanítóképzőbe, öten jelentkeztünk az orsolyákhoz.

Mikor döntött a pedagóguspálya mellett?

Eredetileg nem tanító szerettem volna lenni, hanem magyar-történelem szakos tanár, de az a 46-os esztendő olyan zűrés időszak volt... Egy osztálytársam édesapja biztatott, hogy a lányával együtt jelentkezem az orvosira, mert azt mondogatta, hogy akit az istenek megvernek, azt pedagógussá teszik. Én nem akartam orvos lenni – pedig nem vagyok ájulós, a gyerekeket is mindig bekötöttem, elláttam zokszó nélkül –, inkább tanító. Nem bántam meg a választásom, mert nagyon szerettem a tanítóképzőbe járni. Volt egy kiváló tanárnőnk, Mater Jolánta, akinek az emlékét azóta is őrzöm a szívemben. Itt van a róla szóló újságcikk – mutatja Rózsa néni elérékenyülten. Ezt a képecskét is tőle kaptam, nem számított, hogy én evangélikus vallású vagyok, ugyanúgy bántak velünk is, „más vallásúakkal”, mint a többiekkel. Megvan még az a vázlatfüzetem, ami-be az ő pedagógiaóráin jegyzeteltem. Nemcsak a tantárgyat tanította meg, hanem olyan módszerrel tanított, ami példaértékű volt számunkra. Olyan rendszer volt a szavaiban, ami által a fontos dolgok újra és újra előtérbe kerültek, a kérdéseit pedig úgy tette fel, hogy az kapott hangsúlyt a válaszban, aminek valóban hangsúlyt kellett adni. Ha új anyagot vett, mindig összekötötte az előzőekkel, így folyamatában láthattuk a dolgokat, és ez megkönnyítette az új ismeret elsajátítását. Nagyon jó pedagógus volt.

Hová került, hol dolgozott a tanítóképző után?

47-ben tettem képesítő vizsgát, utána egy darabig nem volt állásom, mert ekkor már az államosítás szele fűjdogált. Egyházak már nem hirdettek állást, az államnak meg nem voltam elég jó káder. Aztán mégis akadt munkám: Celldömölkön óraadó helyettesítő tanár lettem az evangélikus általános iskolában, felső tagozat. Boldog voltam, mert kiélhettem az irodalom iránti szeretetemet a magyarórai tanításban. Az államosítás után is Celldömölkön maradtam. Összevonták a tantestületeket, a nővérektől is elvették az iskoláikat. Itt másodízben szembesülhettem a katolikus tanító apácák mérhetetlen precizitásával. Olyan szemléltető eszközöket vettünk át példás rendben tartott dobozokban, címkézve, tisztán, rendezően... csak be kellett nyúlni a szekrénybe, és ott volt a gyerekek előtt minden. Egyszóval csodálatos szertárt örököltünk.

Jól érezte magát Celldömölkön?

Én mindenhol szerettem tanítani, ha rajtam múlt volna, megmaradtam volna az első helyemen. De abban az időben gyakran helyezgettek minket ide-oda „népgazdasági érdekből”, így kerültem az alsópátyi általános iskolába félévkor, januárban; szeptemberben pedig áthelyeztek a kőszegi fiúképző gyakorlóiskolába. Nem szívesen mentem, mert nagyon megszerettem már a falut a fél év alatt. Megvolt az óra-

rendem a következő tanévre, egy kedves családnál laktam, és felsőben taníthattam magyart és történelmet. Kőszegen pedig a tanítóképző intézet gyakorló iskolájába helyeztek, túlkoros fiatal emberek közé, és nem volt semmi gyakorlatom ezen a téren. Szerettem volna maradni, kértem az igazgatómat, hogy írjon az ügyemben egy kérvényt, hogy rám Alsópatyon nagy szükség van, de nem adtak helyt neki, mennem kellett.

Hogyan boldogult a fiúkkal Kőszegen?

Beletanultam abba is... Kőszegen ismertem meg aztán a férjemet, aki ott tanított a fiúképző intézetben. A gyakorlóiskolában egyetlen nő voltam a tantestületben.

A fiúkkal nem volt gond, hiszen bátyám lévén ismertem a fiúk dolgait, kislánykoromban még fociztam is velük. Ennek egyébként később nagy hasznát vettem, mert egy ötödikes osztályomat úgy sikerült megnyernem, hogy bemutattam a fociban való jártasságomat... Úgy néztem tehát a fiúkra, hogy ők olyanok, mint a bátyám és a társai. Eleinte azért próbáltak zavarba hozni, de nem tudtak, így később fel is hagytak a próbálkozással. Akkoriban persze még azok az idők járták, amikor egy tanárt tiszteltek már tanár mivolta miatt is. Amikor végigmentem a főutcán, és a fiúk kinn ültek a Jézus Szíve templom előtt, akkor felálltak, meghajtották magukat, és úgy köszöntek. Ez volt a rend, hogy felállva kellett köszönteni a tanárokat. Rendes fiúk voltak.

Meddig tartott ez az időszak?

Nem sokáig, csak két évig, mert férjhez mentem, és még abban az évben megszüntették a tanítóképzőket. Minden egyházi fenntartású és jó hagyományokkal rendelkező tanítóképzőt bezártak, különösen a határvidékeken lévőket. Férjemmel együtt kihelyeztek bennünket valamelyik határ menti faluba, de nem foglaltuk el, mert évente volt egy továbbképzés a gyakorlós tanároknak. Ez egy szellemi műhely volt, egy nagyszerű töltökezés. Úgy osztottak be minket, politikai okoknál fogva, hogy véletlenül se kerüljenek a kőszegiekre egy csoportba. Persze mindenütt volt egy megfigyelő. Itt tudtuk meg, hogy a régi tanítóképzők helyett újakat alapítottak, és Sárbogárdon is indul egy új intézmény, de pedagógia szakos tanáruk még nem akadt. Sárbogárd számomra olyan erős váltás volt, olyan „levegőváltás”, hogy csaknem belepusztultam. Tíz kilót fogytam, pedig akkor született az első kislányunk. Három év múlva Székesfehérvárra költöztünk, mindaddig itt tanítottunk, amíg megszűntek a középfokú tanítóképzők, a tanítóképzést főiskolai rangra emelték. A férjem járási szakfelügyelő lett, én pedig sima általános iskolába kerültem. Beadtam aztán a pályázatomat Győrbe. Nem vettek fel rögtön a gyakorlóba, ezért egy évig Gyárvárosban voltam. Itt találkoztam először az ipari munkássággal, akik nagyon hálásak voltak a gyerekeik oktatásáért. Szívesen maradtam volna, de a szívem a

gyakorlóba húzott, ahol aztán egészen 82-ig tanítottam első-másodikban, és közben mindig volt két-három tanítóképzős hallgatói csoportom is.

Mára már tele van a város olyan tanítókkal, akik a kezem alatt nőttek pedagógussá. Minden tanítványomról őrzök feljegyzéseket.

Úgy hallottam, Rózsa néni dobatta ki először a dobogót a tanári asztal alól.

Igen, egyrészt, mert mindig kiszakította a harisnyámat, másrészt szerettem volna közelebb lenni a tanítványaimhoz. Amikor a hallgatók tanítottak, akkor én mindig oldalt ültem a teremben. Nemcsak azért, hogy néha egy fegyelmező, komoly pillantást vessek a gyerekekre, hanem azért, mert a diavetítőnél vagy az írásvetítőnél gyakran elkélt a segítség. Tanulságos dolog volt látni a gyerekek arcát, másrészt pedig nem akartam, hogy bezavarják a kistanítókat, mert jó kérdező gyerekeim voltak ám!

Hogyan közölte Rózsa néni a tanítójelöltekkel, ha úgy gondolta, hogy nem alkalmas a pályára?

Nem derült az ott ki. Ha a tanítványok hibákat követtek el, mindig igyekeztem humorral feloldani. Úgy tudom, hogy senkit sem bántottam meg. Gyakorlat kell sok mindenhez. Volt persze olyan növendék, aki modortalantul bánt a gyerekekkel, és később is hallottam róla, hogy nem változott...

Mit jelent a modortalanság?

Azt, hogy durva, kiabál, megszegyenít. Egy rádióinterjúban a minap megkérdezték tőlem, hogy hogyan lehet az, hogy én soha nem kiabáltam a gyerekekkel. Úgy megdöbbsentem, hogy alig bírtam válaszolni. Miért kiabáltam volna? Velem se kiabált senki, se a szüleim, se a tanárain. Honnan vettem volna a példát erre?

Miért kiabál az a pedagógus, aki kiabál?

Aki nem tud érzelmi kapcsolatot kialakítani a gyerekekkel, annak nagyon nehéz dolga van. Valószínűleg az kiabál, aki ezt a példát látta gyerekkorában. Az én édesanyámnak nagyon jó pedagógiai érzéke volt, hallatlanul következetesen nevelt bennünket, nem is jutott eszünkbe, hogy ne tegyük meg azt, amit ő megkövetelt tőlünk.

Abban az időben, amikor a vallásos szemléletet erősen tiltották, hogyan tudott mégis értékeket közvetíteni a gyerekek felé?

Mindenkiről tudtam, hogy ki volt elsőáldozó, de senkit sem árultam be. Egyszer én is lebuktam, mert az alsópatyi házínénim az igazgatómnak elmondta, hogy azért nem vagyok otthon, mert templomba mentem Kőszegre, de nem lett belőle semmi. A férjem se lépett be a pártba azért, hogy előbbre jusson. A szeretetet viszont akkor is ki lehetett mutatni. Szépre, jóra tanítottuk a gyerekeket akkor is. A képzős záróvizsga-

tételekre máig emlékszem: Krisztus, mint örök eszme a nevelői személyiség kialakításában. Szoror Jolanta odaállt mellém, amikor kihúztam a tételt, megérintett, ma is érzem a kezét a vállamon, és azt mondta: „Látom, Rózsa, maga nagyon szépet fog írni.” Ez a bizalom később is sok nehézségen átsegített.

Úgy tudom, nyugdíjazása után fejlesztő pedagógusként dolgozott. Nem lehetett könnyű...

Hét esztendeig voltam kinn a gyepszéken a kis cigánygyerekek között. Különleges társaság volt. Dicsérni kellett őket, hogy legyen sikerélményük. Szeretni kellett őket. Ma már nyolcadikos az az osztály, akiket valaha kisiskolásként tanítottam. Ma is harsány üdvrivalgással fogadnak, ha kimegyek hozzájuk. Úgy látszik, nem hagytam bennük kellemetlen emlékeket. Nem könnyű nekik. Annak a gyerekeknek, akinek az édesanyja már reggel részeg, az apja börtönben, a férfiak jönnek-mennek náluk... A többiek szekálták, hogy nektek még enni-valótok sincsen, aztán másnapra hozott egy táska enni-valót. Olyan vadságot láttam némelyiknek a szemében, hogy egészen megdöbbsentem. Magam mellé

ültettem őket, megfogtam a kezüket a körjátékban, annak ellenére, hogy néhány kolléga ezt furcsállta.

Miért hagyta abba a tanítást?

49 évig voltam a pályán, de jöttek az egyéni tantervek, meg egyéb kavargás... Én ebbe a buliba már nem mentem bele. Ma is csak hanyatlást érzek, sajnos... A mi gyerekeink még tudtak népdalokat énekelni, a tanárok ideje nem a tantervek írásával meg adminisztrálással telt.

Mit érez a legnagyobb elismerésnek?

Azt, hogy a tanítványaim most is rám köszönnék, sőt tanácsot kérnek az ügyes-bajos dolgaikban... Kaptam persze kiváló tanító kitüntetést, a matematikatanításomért Beke Manó-díjat, majd egy Baross Emlékérmét Győr Oktatásáért, de nem ezek a dolgok a fontosak. A Bibliában János írja: „Az lesz az én Atyám dicsősége, hogy sok gyümölcsöt teremtek.” Ez az én pedagóguspályám mottója. Remélem, hogy a tanítványaim sok gyümölcsöt teremnek, még ezekben a nehéz időkben is.

